

Den ideologiske kamp

Den ideologiske kamp mod kønsrollemønstrene (eller for en ændring af dem) har gennem mange år udelukkende været ført af venstreorienterede. Det kan heller ikke undre, da det har været et venstreorienteret monopol at kunne se (og påvise) forbindelsen mellem samfundets økonomiske love og den herskende livsopfattelse. Men samtidig har det været en venstreorienteret svagheit, at man ikke gennem en etik har sat sit *eget* liv i direkte forbindelse med ideologien, men netop har henvist til de store samfundsøkonomiske love og sammenhænge. At sige at man ikke kan gøre noget ved »kvindespørgsmålet« før vi har fået et socialistisk samfund er lige så uetisk og formalistisk som frasen om at vi jo allerede har afskaffet diskrimineringen, nemlig i lovgivningen. For måske vil et socialistisk samfund bl. a. udvikle sig gennem radikale ændringer i kønsrollerne.

Den yderste ideologiske bastion, Dansk Kvindesamfunds Ungdomskreds, har først og fremmest interesseret sig teoretisk for en nedbrydning af den gamle familiekultur med den deraf følgende optagelse af kvinderne i erhvervslivet på alle led og kanter. Det er til at forstå. Det appellerer til retfærdighedssans og konsekvens i argumentationen. Men også denne front må opgives, fordi vores samfund er et *mandssamfund*. Uden at jeg kan bevise det, vil jeg påstå at produktionsliv og samfundstænkning er baseret på den mandlige biologi, og at man derfor ikke kan løse »kvindespørgsmålet« ved blot at gøre alle kvinder til mænd. Dette ikke

sagt for at støtte folk der snakker om kvindens »kvindelighed«, men for at rette opmærksomheden ligefuldt mod den omvendte proces: at gøre mændene til kvinder.

Netop her har 30'er-radikalisterne vist deres uduelighed eller i bedste fald deres manglende forståelse af elementære menneskelige problemer. Helt ned til 30-års alderen ser man i dag venstreorienterede, der principielt går ind for ligeberettigelse m. m., leve i traditionelle ægteskaber. Deres dilemma er forklarligt. De er fanget ind af økonomiske love. Det kan bedre betale sig at manden bruger sin uddannelse (eller får sin), hvis man skal have rækkehus osv. Og ingen mand, der er radikalt indstillet og udadvendt, ønsker at gå hjemme og passe børn og gøre alt det man skal gøre, når man går hjemme og passer børn. Derfor strækker disse menneskers visioner sig højst så vidt som til at ønske hotelagtige beboelser, hvor begge ægtefællerne kan arbejde hver dag fra morgen til aften. Kvinden bliver til mand og manden bliver ved med at være mand. Og hvis ikke kvinden har mulighed for at blive til mand, kunne det aldrig falde manden ind at blive til kvinde.

Det siges at kønsrollerne inddoktrineres allerede før skolealderen. Mon ikke dette er ved at ændres? I hvert fald for en del miljøer i København. Det ser ganske vist ud til at den traditionelle arbejderklasse stadig er lige traditionel i sit syn på kønsroller, selv når konen arbejder på fabrik eller kontor for at skaffe penge til bil og sommerhus. Konen har som bekendt dobbeltarbejde. Børnene er tidligt kønsrolle-inddoktrinerede. Især de der kommer forholdsvis hurtigt ud af skolen. Men det synes som om tendensen er, at de der går længere i skole i højere grad kommer ud på den anden side af 14-års alderen uden det traditionelle syn på mand og kvinde. Det illustreres tydeligst ved »maskuliniseringen« af pigens adfærd og »feminiseringen« af drengens. Måske endda drengens udvikling er stærkest, og dette er positivt når man betænker de gamle radikales dilemma: at mændene nok principielt kunne gå ind for børnehaver, kvindeuddannelse osv., men ikke selv ville lade sig feminisere. Nu viser feminiseringstendenserne sig i klædedragt og udseende: langt hår, spraglet tøj, sminke m.m.

– og der har homosexuelle avantgardister (især modeskabere) nok spillet en stor rolle. Endvidere kan man tale om øget yngelpleje-»instinkt«, madlavningslyst og evne til at bo for sig selv uden mor, kone eller værtinde til at ordne tøj, vaske op etc. Dette er også en konsekvens af en boligmæssig og produktionsmæssig udvikling. Kvinderne har ikke længere så god tid.

Pigens maskulinisering viser sig (udover det traditionelle: uddannelse) ved piberygning, lange bukser, intellektuelle interesser, evne til at bo alene uden beskyttelse, m. m.

Sammen giver det i visse miljøer i København i første række en afsexualisering af adfærden. Man sporer i stigende grad en meget afslappet holdning hos gang's af unge såkaldte provoer, beatniks, atomkampagnefolk, langhårede hippier m. m. Pigerne er ikke kokette, drengene ikke heroiske. Ja, de er i udtalt grad uheroiske. Den danske »Elsk Amerika«-kampagne, der ligesom amerikanske kolleger i San Francisco og New York har foranstaltet loveins, er et tydeligt udtryk for en ny holdning. Et produkt af velfærden, nemlig en reaktion mod et stivnet karriere-mønster der i højeste grad indbefatter kønsrollemønstrene.

Dette er tendenser, der er mere eller mindre udtalte i andre dele af landet, ja, endda i andre dele af København – men det er tendenser der allerede nu præger bybilledet.

En sådan *praktisk* radikalitet, der helt står i modsætning til de gamles teoretiske radikalitet og lader sig praktisere i et velfærdssamfund, dyrkes især hos *u-etablerede* unge, dvs. unge der ikke har børn og uddannelse. Derfor udgør den ikke en brugelig strategi, men måske nok en brugelig privat løsning for mange. Ubrugeligheden kan vise sig, når man slutter sig sammen i par – og det gør mange – og når man får børn og afslutter uddannelse(r). Derved indgår man en forbindelse med samfundets overordnede økonomiske love. Man kæmper måske, og måske kæmper man slet ikke og sidder så i nettet. Det vil i de kommende år vise sig, hvor mange der falder til patten – og hvordan de gør det.

Men i alle tilfælde kan man konstatere, at der er sket en vældig udvikling, når det er muligt for unge at sætte sig ud over det traditionelle kønsmønster. For så er det ikke længere rigtigt at det inddoktrineres før skolealderen.

Og de grupper af unge der i nogle år har levet tilfredsstillende med hinanden uden at pigerne behøver at være mindre udadvendte end mændene og uden at mændene behøver at være heroiske – de vil selv i »tilpasset« tilstand udgøre en pression overfor det bestående.

Denne pression ytrer sig allerede hos de 30-årige, der privat har spillet fallit. Og den ytrer sig tidligt hos de, der endnu ikke

har spillet fallit, men som tydeligt ser farerne og fælderne. Den ytrer sig bl. a. i seksuelle spørgsmål og i boligspørgsmål. Man kan sige, at det er lidt lovligt lidt, men på den anden side er det netop et udtryk for den praktiske radikalitet. Hvad kan vi gøre her og nu?

Mange unge bor mer eller mindre kollektivt sammen, og har så gode erfaringer med dette, at de ikke ønsker at isolere sig i et hus eller en lejlighed med en ægtefælle og nogle børn. De agiterer for kollektive boligformer, men agitationen overhøres i den almindelige larm. Og desuden – hvad nytter agitation? Der skal ske en radikal ændring af boligstrukturerne. En sådan ændring kan gennemføres for dem der er så heldige sammen at kunne leje store, gamle villaer. Andre må sidde tilbage med skammen – i to-værelseres lejligheder som de aldrig har ønsket sig, men som er den tåleligste måde de kan løse deres private boligproblem på. Man sidder så i en lejlighed. Det er første skridt i samfundstilpassende retning. Isolation hedder overskriften over vort samfund og særlig over kønsrollerne.

De kollektive boligformer, der virkelig er kollektive og ikke bare service-huse, bryder helt det enkelte menneskes isolation. Gør det så at sige automatisk udadvendt. Og det indebærer et sådant kaos af indtryk og muligheder, at en meget stram samværsform, som familien jo er, ikke kan bevares. Dette giver konflikter, hvilket ikke er utilfredsstillende, med mindre man går ind for det konfliktfrie, dvs. det udfordringsfrie. Ens ægtefælle kan afkoble hos andre, ens børn kan måske bedre lide andre voksne osv. Kollektivet har alle muligheder i sig. Og jeg tror det vil søges realiseret af flere og flere i de kommende år.

Hvordan er nu det seksuelle adfærdsmønster i kollektive og »ligeberettigede« miljøer?

På dette vanskelige område er tendenserne naturligvis ikke helt så udtalte som ellers. Men der er nogle helt afgørende grundtræk, der baseres på svangerskabsforebyggende midler og almindelig frigørelse fra kontrol og som blandt andet kommer til udtryk i den erotiske litteratur.

I de mest ligeberettigede miljøer af unge er det vist nok stadigvæk manden, der er initiativtager, når det gælder første gang. Men en ændring spores i at pigerne lige så vel som mændene kan stå ved de erotiske erfaringer og snakke om dem.

I selve den erotiske aktivitet, tror jeg, der er sket en stor udvikling. Det er bekendt, at et svangerskabsforebyggende middel som pessar (og nu ser piller og spiraler ud til at skulle gøre det helt fuldkomment), i stor grad frigør kvinden. Hendes seksuelle passivitet har vi tit fået forklaret som naturlig (måske at hun naturligt er bange for at blive besvangret), men nu har vi jo sat os ud over denne forbandede natur. Endvidere bliver sjovt nok fokus flyttet fra selve samlejet og til en stor varietet af erotiske handlinger, der kan udføres med hænder, fødder, øjne, ører, stemme, mund, tæer, lår, armhuler ... (læseren er med!). Dette afspejles i den erotiske litteratur, idet første skridt er petting, dvs. kæleri for og med kønsorganerne. Petting vides at praktiseres i USA som erstatning for rigtigt samleje, *men når det rigtige samleje kan udføres uden fare for besvangring, befries det for sin magiske tiltrækning og kvinden befries for sin svangerskabspligt.*

Der er tusind andre muligheder, hvad netop porno-bøgerne så udmærket påviser. En anden tendens viser trang til promiskuitet, men ikke de forargedes sædvanlige »parren sig i flæng«. Den afslappede holdning medfører, at man godt kan være selektiv og alligevel ikke monogam. Nøjagtigt ligesom man har det i forhold til folk, man inviterer til middag.

Men når jeg skriver »trang«, er det fordi realiseringen af en sådan målsætning foreløbig indebærer så mange konflikter, at man altid er forsigtig. Men selv en trang der vedstås gensidigt, er en ændring af et bestående mønster.

Ændringen er naturligvis ikke ny og har allerede fået mange litterære forløb. Forbudet mod en så fremragende roman som »O's Historie« er et eksempel på, hvor frygtet denne problematik er. I »O's Historie« bliver kvinderne brændemærket med mandens initialer, hvilket stort set er en dækkende beskrivelse af det traditionelle ægteskab. Tilhængerne af dette besidder lovgivningsmagt og politi. De handler derefter.

»O's Historie« er en pubertetsvision. Kvinden skal altid være tilgængelig for manden. På et vink løfter hun sine skørter op for at tage imod ham. Men måske har hun siddet stille i flere timer og ventet på vinket, mens manden har læst sin daglige avis. Tydeligere kan det ikke siges.

Men denne problemstilling er almen. Fælles for alle generationerne. De nye generationer udmærker sig kun ved at de i ly af velfærden kan praktisere og efterprøve andres teorier – også helt uden kendskab til teorierne.

Når det lige så ofte forekommer, at kvinden »forfører« manden som omvendt, og når orgasme-samlejetyranniet er afløst af en mere afslappet holdning i forbindelse med en stærkere (og mere bevidst) brug af fantasien, så kan man måske tale om at de seksuelle adfærdsmønstre er ved at »komme med«. Hvor stor dækning der er for min beskrivelse, når man tænker på andre grupper af unge, er svært at sige. En sociologisk undersøgelse er stærkt tiltrængt.

Sådanne tendenser rører naturligvis ikke ved samfundets almindelige økonomiske love. Og det er også disse love, som betinger kønsrollerne. Men tendenserne skaber en oppositionel bevidsthed, der er konfliktfri så længe samfundet tillader ghettoer af unge at praktisere deres egen livsform, men som bliver til politisk kamp, når planerne krydses ved uddannelser, børnefødsler m. m. Men givet er det, at et sådant møde ikke vil forløbe som tidligere kendte konflikter om kønsroller.

Der spores ikke hos den unge generation noget opgør med »den kvindelige mystik«. Man kan måske sige at mystikken ytrer sig anderledes, at det rationelle sejrer på en række områder – men i al almindelighed tror jeg snarere, at feminiseringen af manden er den nye og endnu ubetrådte vej. Det indebærer at oprøret er mandens (som alle tidligere oprør). Manden frabeder sig den heroiske herskerrolle, fordi den er upraktisk, besværlig og fantasiløs, den er en lænke om benet. At befri sig for den er ikke nemt, men man kan håbe på hjælp fra de mere bevidste kvinder. Og man kan håbe at kreative miljøer i fremtiden stadig vil være stærkt

homosexualiserede, fordi homosexualiteten er en udfordring til kønsrollerne, på samme måde som den delte by Berlin er en udfordring til Øst- og Vest-Europa.

Det er sandsynligt at de traditionelle kønsroller først kan udvikles radikalt gennem et møde med homosexualiteten, at vi altså vil bevæge os ind i en tilstand med stærke bisexuelle tendenser, hvilket baseres på, at befrugtningssmyten sættes ud af kraft gennem spiraler, piller og fri abort.

Kvinden må altså finde sin nye værdi i en frigjorthed af moder-tanken. Det er ikke noget der kan ske ved tankens hjælp, men derimod noget der ubønhørligt trænger sig på, når præventionsmetoderne udvikles til fuldkommenhed. Derfor er tendenserne også stærkest hos ungdommen, som har det frieste og naturligste forhold til prævention.

Manden må på samme måde finde sin værdi i en frigjorthed af fader-tanken. Andre end han kan gå i seng med hans kone – og snart produceres børn på flaske.

Sådan vil ikke protestbevægelser alene, men selve det industrielle grundlag fjerne den sidste rest af mening under kønsrollerne. Og når mennesket i den industrialiserede verden er blevet helt fremmed over for sin »natur«, kan det måske opbygge det mest unaturlige af alt: Et samfund af forskellige »dyr«, hvor forskellene bare er forskelle – og ikke automatisk fører til diskriminering og udbytning, hvor forskellene mellem generationerne måske er større end forskellene mellem kønnene.